

ČELIČNE KONSTRUKCIJE U ZGRADARSTVU

Opšta pravila za projektovanje prema SRPS EN standardima
i nacionalnim priložima

Jelena Dobrić
Nina Gluhović
Dragan Buđevac

Beograd, 2023.

Naslov:

Čelične konstrukcije u zgradarstvu

Autori:

Vanredni profesor dr Jelena Dobrić, Građevinski fakultet Univerziteta u
Beogradu

Docent dr Nina Gluhović, Građevinski fakultet Univerziteta u Beogradu

Profesor emeritus dr Dragan Buđevac, Građevinski fakultet Univerziteta u
Beogradu

Recenzenti:

Redovni profesor dr Milan Veljković, Faculty of Civil Engineering and
Geosciences, Delft University of
Technology, Netherlands

Redovni profesor dr Duško Lučić, Građevinski fakultet Univerziteta Crne Gore

Vanredni profesor dr Milan Spremić, Građevinski fakultet Univerziteta u
Beogradu

Naslovna strana:

Zdravko Spasojević, dipl. inž. arh.

Lektura i korektura:

Višnja Aksić, msr prof. jez. i knjiž.

Tehnički urednici:

Veljko Zajc i Slobodan Tonić

Izdavači:

Univerzitet u Beogradu, Građevinski fakultet

Akademski misao, Beograd

Štampa:

Planeta print, Beograd

ISBN 978-86-7466-991-4

Tiraž 300 primeraka

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2023.

PREDGOVOR

Knjiga koja je pred vama rezultat je našeg višegodišnjeg pedagoškog rada u obrazovanju studenata Građevinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu, ekspertize i praktičnog iskustva u projektovanju i realizaciji čeličnih konstrukcija u građevinarstvu, kao i međunarodnih referenci koje smo stekli u naučnom i istraživačkom radu. Opšta pravila za projektovanje čeličnih konstrukcija u zgradarstvu, u skladu sa važećim SRPS EN standardima i nacionalnim priložima, prezentovana su u knjizi numerički i grafički s namerom da ciklus interakcije i razmene znanja sa studentima i inženjerima u praksi bude efektivniji i efikasniji. Knjiga *Čelične konstrukcije u zgradarstvu* na sistematičan način opisuje procedure za projektovanje nosećih konstrukcija hala i višespratnih zgrada prema teoriji graničnih stanja, kroz niz detaljnih i funkcionalno povezanih celina, koje uključuju:

- metode globalne analize konstrukcije, metode analize koje uzimaju u obzir materijalne i geometrijske nelinearnosti, analizu uticaja drugog reda i početnih imperfekcija na nosivost konstrukcije;
- preporuke i pravila za izradu dispozicionih rešenja nosećih konstrukcija hala sa mostnim kranovima; preporuke za proračun dejstava usled mostnih kranova; konstrukcijska rešenja i proračun oslonačke noseće konstrukcije kranova u industrijskim halama i skladištima;
- konstrukcijska rešenja i proračun okvirnih nosača, punih i rešetkastih krovnih nosača, zavarenih nosača sa otvorima u rebru, nosača sa profilisanim rebrom i glavnih stubova;
- konstrukcijska rešenja i proračun momentnih i zglobnih veza, veza u čvorovima rešetkastih nosača i oslonačkih stopa stubova na armiranobetonskim temeljima;
- konstrukcijska rešenja i proračun noseće konstrukcije zidova;
- konstrukcijska rešenja, analize i proračun sistema za prostornu stabilizaciju konstrukcije;
- klasifikaciju konstrukcijskih sistema višespratnih zgrada i osnove proračuna međuspratnih konstrukcija.

Nesebičnu i bezrezervnu podršku dugotrajnom procesu stvaranja i prikupljanja novih znanja koja su sistematizovano integrisana u ovu knjigu pružili su njeni recenzenti; posebno zahvaljujemo profesoru dr Milanu Veljkoviću (Tehnički univerzitet u Delftu), profesoru dr Dušku Lučiću (Univerzitet u Podgorici) i vanrednom profesoru dr Milanu Spremiću (Univerzitet u Beogradu). Veliku zahvalnost na neiscrpnjoj pomoći u izradi grafičkih priloga i autentičnom vizuelnom identitetu ove knjige dugujemo inženjeru arhitekture Zdravku Spasojeviću i inženjerima građevine Sari Stanišić Braletić, Luki Poprženu i Nebojši Hadži-Antiću. Zahvaljujemo docentu dr Nenadu Fricu i društveno odgovornim kompanijama u Srbiji i Bosni i Hercegovini na snažnoj prijateljskoj podršci u naporima da ova knjiga dospe do svojih čitalaca.

Beograd, novembar 2023. godine

Jelena Dobrić
Nina Gluhović
Dragan Buđevac

SADRŽAJ

1	Uvod	12
2	Analiza konstrukcija	26
2.1	Modeliranje konstrukcije za analizu	26
2.2	Metode globalne analize	28
2.3	Uticao deformisane geometrije	32
2.4	Početne imperfekcije konstrukcije	34
2.5	Metode analiza koje uzimaju u obzir nelinearnosti	36
2.6	Modeliranje, klasifikacija i idealizacija veza	39
2.6.1	Modeliranje veza	41
2.6.2	Klasifikacija veza	42
2.6.3	Elastična idealizacija za elastičnu analizu	45
2.6.4	Kruto-plastična idealizacija za kruto plastičnu analizu	46
2.6.5	Nelinearna idealizacija za elasto-plastičnu analizu	46
2.6.6	Osnove za proračun veza	47
3	Industrijske hale i skladišta	50
3.1	Uvod	50
3.2	Opšta pravila za izradu dispozicionog rešenja hale	53
3.3	Osnovni elementi noseće konstrukcije hale	61
4	Transport unutar hale	68
4.1	Kranovi u industrijskim halama	68
4.2	Tehničke karakteristike mostnih kranova	73
4.3	Dejstva usled mostnih kranova	78
4.3.1	Opšte	78
4.3.2	Vertikalna promenljiva opterećenja	80
4.3.3	Horizontalna promenljiva opterećenja	84
4.3.3.1	Horizontalne sile izazvane ubrzanjem ili usporavanjem kрана	84
4.3.3.2	Horizontalne sile izazvane ubrzanjem ili usporavanjem kolica	86
4.3.3.3	Horizontalne sile izazvane zakošenjem kрана	87
4.3.4	Incidentna opterećenja	91
4.3.4.1	Horizontalne sile usled udara kрана u odbojnik	91
4.3.4.2	Horizontalne sile usled udara kolica u odbojnik	91
4.3.5	Ispitno opterećenje	91
4.3.6	Kombinacije opterećenja	92
4.3.7	Zamor opterećenje	94
4.3.7.1	Pojedinačna dejstva kрана	94
4.3.7.2	Efekti opsega napona kod višestrukih dejstava točkova ili kрана (stress range effects of multiple wheel or crane actions)	96

5	Nosači kranskih staza	98
5.1	Opšte	98
5.2	Proračun nosača kranskih staza prema SRPS EN 1993	102
5.2.1	Opšte	102
5.2.2	Geometrijske karakteristike poprečnog preseka	103
5.2.3	Globalni uticaji kod kranskih nosača	104
5.2.4	Lokalni naponi u rebu kranskog nosača	105
5.2.4.1	Lokalni normalni napon pritiska	106
5.2.4.2	Lokalni napon smicanja	108
5.2.4.3	Lokalni napon savijanja usled ekscentričnog položaja dejstava usled kрана	109
5.2.5	Lokalni napon savijanja u donjoj nožici visećeg kрана	112
5.2.5.1	Metode proračuna	113
5.2.6	Analiza uticaja torzije kod kranskih nosača	116
5.2.7	Kontrolа graničnih stanja nosivosti	121
5.2.7.1	Nosivost poprečnog preseka	121
5.2.7.2	Nosivost nosača na izvijanje	124
5.2.7.3	Nosivost rebra kranskog nosača	126
5.2.7.4	Nosivost donje nožice nosača visećeg ili monorejl kрана	127
5.2.7.5	Lokalni naponi u ugaonim šavovima na mestu veze šine i gornje nožice kranskog nosača	129
5.2.8	Kontrolа graničnih stanja upotrebljivosti	132
5.2.8.1	Opšte	132
5.2.8.2	Kontrolа deformacija	132
5.2.8.3	Ograničenje treperenja rebra	135
5.2.8.4	Elastično ponašanje kranskih nosača	135
5.2.8.5	Bočna vibracija donje nožice	137
5.2.9	Zamor proračunske situacije	137
5.2.9.1	Opšte	137
5.2.9.2	Opseg spektra napona usled zamora	138
5.2.9.3	Verifikacija zamora	139
5.2.9.4	Višestruka dejstva kрана (Multiple crane actions)	141
5.2.9.5	Klasifikacija konstrukcijskih detalja	142
5.3	Konstrukcijsko oblikovanje nosača kranskih staza	145
5.4	Oslanjanje kranskih nosača	150
5.5	Kranske šine	155
5.6	Inspekcija kranskih nosača	162
6	Glavni nosači	166
6.1	Opšte	166
6.2	Okvirni nosači	167
6.2.1	Konstrukcijski sistemi	167
6.2.1.1	Okviri na tri zgloba	172
6.2.1.2	Okviri na dva zgloba	173
6.2.1.3	Okviri sa zategom	174
6.2.1.4	Uklešteni okviri	175

6.2.2	Globalna analiza okvirnih nosača	176
6.2.3	Stabilnost okvirnog nosača u ravni	179
6.2.4	Stabilnost okvirnog nosača van ravni	183
6.2.5	Imperfekcije okvirnih nosača	184
6.2.6	Metode proračuna okvirnih nosača	188
6.2.7	Uticaji drugog reda u seizmičkoj linearno-elastičnoj analizi	192
6.2.8	Dužine izvijanja pritisnutih elemenata okvirnih nosača	193
6.2.9	Kriterijumi za projektovanje okvirnih nosača usled seizmičkih dejstava	197
6.2.9.1	Projektni kriterijumi za grede	197
6.2.9.2	Projektni kriterijumi za stubove	199
6.2.9.3	Projektni kriterijumi za veze greda-stub	200
6.2.10	Kontrola graničnih stanja nosivosti prema SRPS EN 1993	201
6.2.10.1	Opšte	201
6.2.10.2	Kontrola nosivosti poprečnih preseka	203
6.2.10.3	Kontrola nosivosti elemenata	206
6.2.10.4	Stabilnost elemenata koji sadrže plastične zglobove	208
6.2.10.5	Verifikacija nosivosti elemenata koji sadrže plastične zglobove na izvijanje izvan ravni	212
6.2.10.6	Elementi konstantnog poprečnog preseka od vrućevaljanih I-profila ili sličnih zavarenih preseka	213
6.2.10.7	Elementi sa vutama i elementi promenljive visine od vrućevaljanih I-profila ili sličnih zavarenih preseka	216
6.2.10.8	Koeficijenti modifikacije za promenljiv dijagram momenata kod elemenata koji su pridržani duž zategnute nožice	220
6.2.10.9	Stabilnost elemenata bez plastičnih zglobova koji su pridržani duž zategnute nožice	223
6.2.10.10	Kontrole nosivosti krovnog nosača i stubova	225
6.2.10.11	Kontrola stabilnosti rebra na izbočavanje	234
6.3	Momentne veze između elemenata okvirnih nosača	235
6.3.1	Uvod	235
6.3.2	Konstrukcijska rešenja	237
6.3.3	Momentne veze prema SRPS EN 1993-1-8	245
6.3.4	Modeliranje veza greda-stub	247
6.3.5	Proračunska kriva $M-\phi$	251
6.3.6	Osnovne komponente veze	253
6.3.7	Ojačanje veze greda-stub	256
6.3.8	Ekvivalentni zategnuti T-element	256
6.3.9	Pojedinačni redovi zavrtnjeva, grupe zavrtnjeva i grupe redova zavrtnjeva	261
6.3.10	Proračunske nosivosti osnovnih komponenata momentnih veza sa zavrtnjevima i čeonom pločom	261
6.3.11	Smičući panel rebra stuba	262
6.3.12	Rebro stuba opterećeno poprečnim pritiskom	264
6.3.13	Rebro stuba opterećeno poprečnim zatezanjem	268
6.3.14	Nožica stuba opterećena poprečnim savijanjem	270
6.3.15	Neukručena nožica stuba u zavarenim vezama	278
6.3.16	Čeona ploča opterećena savijanjem	280
6.3.17	Nožica i rebro grede opterećeni pritiskom	286
6.3.18	Rebro grede opterećeno zatezanjem	287

6.3.19	Nožica grede u zavarenim vezama	287
6.3.20	Zavrtnjevi opterećeni na zatezanje	287
6.3.21	Zavrtnjevi opterećeni na smicanje	288
6.3.22	Zavrtnjevi opterećeni na pritisak po omotaču rupe	288
6.3.23	Proračunski moment nosivosti veza greda-stub i nastavaka	289
6.3.24	Veze greda-stub i nastavci sa čeonom pločom i zavrtnjevima	291
6.3.25	Moment savijanja i aksijalna sila	294
6.3.26	Sile smicanja	295
6.3.27	Šavovi	295
6.3.28	Rotaciona krutost	299
6.3.29	Veze sa čeonim pločama sa dva ili više redova zavrtnjeva u zoni zatezanja	301
6.3.30	Uprošćena metoda za čeone ploče sa prepustom i dva reda zavrtnjeva u zoni zatezanja	302
6.3.31	Kapacitet rotacije	302
6.3.32	Pravila za projektovanje nastavaka	304
6.4	Oslonačka stopa stuba	305
6.4.1	Konstruktivna rešenja	305
6.4.2	Metode proračuna	313
6.4.2.1	Ležišna ploča opterećena savijanjem i beton opterećen pritiskom - pritisnuti ekvivalentni T-element	315
6.4.2.2	Nožica i rebro stuba opterećeni pritiskom	320
6.4.2.3	Ležišna ploča opterećena savijanjem usled zatezanja	321
6.4.2.4	Ankeri opterećeni smicanjem	322
6.4.2.5	Anker-komponente opterećene na smicanje	323
6.4.2.6	Ankeri opterećeni na zatezanje	324
6.4.2.7	Anker-komponente opterećene na zatezanje	325
6.4.2.8	Ankeri opterećeni na interakciju smicanja i zatezanje	326
6.4.2.9	Nosivost trna na smicanje	327
6.4.2.10	Proračunska nosivost stopa stubova i ležišnih ploča	330
6.4.2.11	Proračun nosivosti tangencijalnog čeličnog ležišta prema SRPS EN 1337-6	335
6.5	Sistemi sa zglobnom vezom krovni nosači i stubova	339
6.5.1	Puni krovni nosači	343
6.5.1.1	Konstruktivna rešenja	343
6.5.1.2	Kontrola graničnih stanja nosivosti	350
6.5.2	Rešetkasti krovni nosači	355
6.5.2.1	Konstruktivna rešenja	355
6.5.2.2	Globalna analiza	364
6.5.2.3	Kontrola graničnih stanja nosivosti elemenata rešetkastih nosača	366
6.5.2.4	Konstruktivsko oblikovanje i analiza nosivosti čvorova rešetkastih nosača	380
6.5.2.5	Montažni i radionički nastavci elemenata rešetkastih nosača	397
6.5.2.6	Vezni ugaonici	408
6.5.3	Rešetkasti nosači od šupljih profila	409
6.5.3.1	Uvod	409
6.5.3.2	Opšte odredbe i zahtevi za projektovanje rešetkastih nosača od šupljih profila prema SRPS EN 1993	414
6.5.3.3	Globalna analiza rešetkastih nosača od šupljih profila	423
6.5.3.4	Proračun nosivosti veza	426

6.5.3.5	Zavarene veze između šupljih profila CHS kružnog poprečnog preseka - ravanske konfiguracije veza	437
6.5.3.6	Zavarene veze između elementa ispune od CHS ili RHS ili SHS profila i pojasnih elemenata od RHS ili SHS profila - ravanske konfiguracije veza	442
6.5.3.7	Zavarene veze između elementa ispune od RHS ili SHS ili CHS profila i pojaseva I ili H preseka - ravanske konfiguracije veza	461
6.5.3.8	Zavarene veze između elemenata ispune od RHS ili SHS ili CHS profila i pojaseva U-preseka - ravanske konfiguracije veza	465
6.5.3.9	Montažni nastavci elemenata od šupljih profila	467
6.5.4	Oslonci rešetkastih nosača	473
6.5.5	Glavni stubovi	479
6.5.5.1	Konstruktivska rešenja	479
6.5.5.2	Kontrola graničnih stanja nosivosti	491
6.6	Nosači sa otvorima u rebru	504
6.7	Zavareni profilisani I-nosači	513
6.8	Glavni nosači višebrodnih hala	517
6.9	Hale sa testerastim krovovima	520
6.10	Zglobne veze	526
6.10.1	Uvod	526
6.10.2	Proračunska nosivost veze	529
6.10.2.1	Zahtevi u pogledu duktilnosti i kapaciteta rotacije	531
6.10.2.2	Proračunska nosivost na smicanje	534
6.10.2.3	Proračunska nosivost na povezanost (tying resistance)	541
7	Spregovi i ukrućenja	546
7.1	Opšte	546
7.2	Prijem i prenos podužnih horizontalnih sila	550
7.2.1	Poprečni krovni spreg	554
7.2.2	Horizontalni spreg uz kalkanski zid	561
7.2.3	Vertikalni spreg u podužnom zidu	563
7.2.4	Spreg za kočenje	566
7.3	Prijem i prenos poprečnih horizontalnih sila	570
7.3.1	Podužni krovni spreg	574
7.3.2	Spreg za bočne udare	576
7.3.3	Vertikalni spreg u kalkanskom zidu	580
7.3.4	Vertikalni podužni krovni spreg	582
7.4	Uticaj dilatacija na raspored spregova	585
8	Rožnjače	592
8.1	Uvod	592
8.2	Pravila za proračun rožnjača	595
8.3	Rožnjača punog poprečnog preseka sistema proste grede	599
8.4	Rožnjača punog poprečnog preseka sistema kontinualne grede	602
8.5	Rožnjača punog poprečnog preseka sistema Gerberove grede	608
8.6	Rožnjača punog poprečnog preseka sa kosnicima	610
8.7	Rožnjača sistema grede sa zategom	611

8.8	Rešetkasta „R-rožnjača“	613
8.9	Rožnjača sistema rešetkaste grede	614
8.10	Primena krovnih zatega u konstrukciji krova	621
8.11	Primena krutog krovnog pokrivača	624
9	Noseća konstrukcija zidova	630
9.1	Konstruktivski sistemi i pravila za njihovo projektovanje	630
10	Granična stanja upotrebljivosti	642
11	Višespratne zgrade	648
11.1	Uvod	648
11.2	Konstruktivski sistemi višespratnih zgrada od 19. veka do danas	650
11.3	Noseći sistemi i podsistemi višespratnih zgrada	656
11.4	Oblici osnova i raspored stubova višespratnih zgrada	661
11.5	Horizontalna noseća konstrukcija	670
11.5.1	Funkcija i elementi horizontalne noseće konstrukcije	670
11.5.1.1	Prenošenja opterećenja kod različitih sistema horizontalne noseće konstrukcije	673
11.5.1.2	Prednosti unifikacije konstruktivskih elemenata i mogućnost rekonstrukcije i adaptacije objekta	676
11.5.1.3	Izolacija međuspratnih konstrukcija	678
11.5.1.4	Integracija sistema instalacija u noseći konstruktivski sistem	682
11.5.2	Konstruktivsko oblikovanje horizontalne noseće konstrukcije	684
11.5.3	Spregnuta međuspratna konstrukcija	687
11.5.3.1	Spregnuta ploča na profilisanom limu	688
11.5.3.2	Spregnuti čelični nosači formirani od vrućevaljanih profila	710
11.5.3.3	Spregnuti čelični nosači sa otvorima u rebru	725
11.5.3.4	Integrirani čelični nosači u punoj ili spregnutoj betonskoj ploči	733
11.5.3.5	Obezbeđivanje podužnog smičućeg spoja grednih nosača spregnute međuspratne konstrukcije	737
11.6	Vertikalna noseća konstrukcija	747
11.6.1	Prenošenje vertikalnog opterećenja	747
11.6.2	Podela vertikalnih nosećih konstruktivskih sistema	750
11.6.3	Unutrašnji konstruktivski sistemi	754
11.6.3.1	Zglobni sistemi	754
11.6.3.2	Ramovski sistemi	758
11.6.3.3	Sistemi sa spratnim rešetkama	763
11.6.3.4	Konzolni sistemi	765
11.6.3.5	Sistemi sa rešetkastim dijafragmama	767
11.6.3.6	Noseće potporno armiranobetonsko jezgro	774
11.6.4	Spoljašnji konstruktivski sistemi	776
11.6.4.1	Cevni sistemi - kruti cevni sistemi, cevni sistemi sa spregovima, sistem modularne cevi, sistem „cev u cev“, dijagonalni cevni sistem, sistem prostorne rešetke, cevni sistem sa megastubovima	776
11.6.4.2	Sistem superramova i sistem povezanih superramova	786

11.6.5	Specifični konstrukcijski sistemi.....	787
11.6.5.1	Ovešeni sistemi i mostovski sistemi.....	787
11.6.5.2	Kombinovani sistemi.....	792
11.6.5.3	Modularni sistemi.....	793
11.7	Elementi za obezbeđivanje krutosti višespratnih zgrada.....	796
11.7.1	Horizontalni elementi za obezbeđivanje krutosti.....	796
11.7.2	Vertikalni elementi za obezbeđivanje krutosti.....	800
11.7.3	Raspored elemenata za obezbeđivanje krutosti.....	806
12	Grafički prikaz karakterističnih sistema i detalja noseće konstrukcije hale.....	808
Literatura	.....	842